

“Hoe is jouw welzijn? Vraag het aan het dier zelf!”

Vierde Animaless-Voordracht

gehouden te Utrecht op vrijdag 2 november 2018

In dialoog

**Prof. dr. ir. T.B. Rodenburg,
Hoogleraar Dierenwelzijn,**

faculteit Diergeneeskunde Universiteit Utrecht

&

**Prof. dr. S.S. Arndt,
Hoogleraar Diergedrag,**

faculteit Diergeneeskunde Universiteit Utrecht

Biografie

prof. dr. Saskia Arndt

Saskia Arndt werd in februari 2018 benoemd tot hoogleraar Diergedrag aan de faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht. Haar focus ligt bij het ontwikkelen en vertalen van vooral gedragsgerelateerde generieke dierenwelzijnsconcepten, -methodieken en -inzichten met betrekking tot gedomesticeerde en gehouden dieren. Saskia richt zich op het vertalen van fundamenteel en toegepast onderzoek naar kaders voor de moderne veterinaire en voor maatschappelijke vraagstukken en discussies, voornamelijk in de context van dierenwelzijn en -gezondheid.

Opgeleid als etholoog / zoöloog in Giessen (Duitsland) en Keulen (Duitsland), werkte Saskia Arndt bij verschillende hooggeplaatste onderzoeksinstituten, zoals het Yerkes National Primate Research Centre (Atlanta, VS), het Duitse Primate Center (Göttingen,

Duitsland)) en de medische faculteit van de Universiteit van Keulen (Duitsland). In 2004 behaalde zij haar doctoraat 'Summa Cum Laude' en trad ze in 2005 in dienst bij de afdeling Dier in Wetenschap en Maatschappij (DWM) van de faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht. In 2016 werd ze benoemd tot Universitair Hoofddocent Dierenwelzijn en Gedrag.

Naast diergedrag en welzijn, heeft Saskia jarenlang onderzoek gedaan naar de verfijning van

dierproeven, de validiteit van diermodellen evenals naar de ontwikkeling van professionele en persoonlijke integriteit en attitudes bij de inzet van dieren in onderzoek.

Zij is woordvoerder namens de Universiteit Utrecht voor 'Welfare of Animals in Research', lid van het Utrecht Life Sciences 3Rs Centre en verantwoordelijk voor inhoud, evaluatie en ontwikkeling van het curriculum bij DWM. Zij is lid van de adviesgroep voor CenSAS (Centre for Sustainable Animal Stewardship), lid van de editorial board voor het

wetenschappelijke tijdschrift 'Stress, Brain and Behavior' en adviseur voor het Europees Referentie Centrum voor Dierenwelzijn.

Haar kennis, visie en passie zet zij gericht in om de uitstekende expertise van de faculteit Diergeneeskunde op het gebied van diergedrag, -welzijn en -gezondheid breed te integreren. Dit om een duurzame basis te creëren voor uitstekende veterinaire zorg en duurzame strategieën op het gebied van dierenwelzijn.

prof. dr. Bas Rodenburg

Bas Rodenburg werd in mei 2018 benoemd tot hoogleraar Dierenwelzijn aan de faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht. Het onderzoek van Bas richt zich op het verbeteren van de methodes om het welzijn van dieren te meten. Zijn focus ligt in eerste instantie op het ontwikkelen en verfijnen van gedragsindicatoren en methodes waarbij dieren zelf 'gevraagd' worden hoe zij hun leefomgeving beleven.

Het begrijpen en interpreteren van het gedrag en welzijn van

individuele dieren in sociale groepen vormt een tweede belangrijk speerpunt. Via het automatisch volgen van individuele dieren in groepen,

wil Rodenburg beter zicht krijgen op sociaal gedrag. Uitgerust met deze informatie wil hij de gezondheid en welzijn van dieren verbeteren.

Het huidige onderzoek van Bas richt zich vooral op het ontwikkelen van methoden voor het meten van het gedrag en welzijn van individuele dieren in groepen. Ontwikkelingen op het gebied van Precision Livestock Farming gaan op dit moment erg snel. Daarbij wordt het ook steeds beter mogelijk om aan het individuele dier te meten. Met die methodologie kun je sociaal gedrag in detail bestuderen, maar bijvoorbeeld ook metingen doen aan gezondheid en welzijn van het individuele dier in de groep. Zijn toekomstig onderzoek zal zich verder richten op het gebruik van gedragsindicatoren om uitspraken te doen over het welzijn van een dier en het ontwikkelen van methodes waarbij het dier zelf 'gevraagd' wordt hoe het zijn leefomgeving beleeft. Dit zal bijvoorbeeld gedaan worden via onderzoek naar de voorkeuren die dieren zelf hebben en zogeheten 'cognitive bias-testen'. Daarbij kan worden

gemeten of een dier zijn leefomstandigheden positief of negatief beoordeelt. Samen met het Centre for Sustainable Animal Stewardship (CenSAS) wil Rodenburg ook de dialoog aangaan met de Nederlandse samenleving over dierenwelzijn.

Bas Rodenburg is voorzitter van de International Society for Applied Ethology (ISAE) en, in die hoedanigheid, lid van het EU Platform for Animal Welfare. Ook is hij voorzitter van de Dobberke Stichting voor Vergelijkende Psychologie. Daarnaast is Bas section editor voor de wetenschappelijke tijdschriften Animal Welfare en Poultry Science en review editor van Applied Animal Behaviour Science.

Vierde Animales-Voordracht

“Hoe is jouw welzijn? Vraag het aan het dier zelf!”

De Nederlandse samenleving wordt op dit moment regelmatig geconfronteerd met discussies omtrent onze omgang met dieren. Discussies die vanuit verschillende, soms uiteenlopende, invalshoeken worden gevoerd en al te vaak ontaarden in controverse, confrontatie en conflict. Termen zoals “plofkip”, “megastallen” en “kiloknallers” vormen onderdeel van ons dagelijks taalgebruik en gaan gepaard met verontrusting en verbijstering.

Maar ondanks deze – ogenschijnlijk breed gedragen – maatschappelijke discussie, lijkt verandering zich slechts langzaam door te zetten. Sterker nog, vragen doen zich voor zoals, wat is dierenwelzijn precies? Hanteren wij überhaupt dezelfde definities en is het mogelijk om dierenwelzijn altijd accuraat te meten en te beoordelen?

In de Vierde Animales-Voordracht gaan Prof. dr. Saskia Arndt en Prof. dr. Bas Rodenburg in dialoog over juist deze vraagstukken. In een openhartig, toegankelijk en inspirerend gesprek geven deze wereld-experts een frisse kijk op dierenwelzijn.

Hoe definiëren we dierenwelzijn? Meer dan afwezigheid van gezondheidsproblemen...

Bas Rodenburg (BR): Er zijn verschillende definities voor dierenwelzijn. In het verleden werd er vooral gekeken op basis van gezondheid van het dier en de afwezigheid van gezondheidsproblemen of negatieve gedragingen. Tegenwoordig wordt er meer naar dierenwelzijn gekeken in de context van beleving van zijn omgeving. Hoe gaat een dier om met stressoren en omgevingsinvloeden en dus ook hoe beleeft het dier zijn eigen toestand zelf? Voelt het dier zich goed in zijn omgeving? Deze manier van kijken naar dierenwelzijn is er in de laatste jaren bij gekomen. Daarmee zie je ook een verschuiving van alleen maar welzijnsproblemen voorkomen naar een omgeving creëren waarin het dier zich goed voelt en zich goed kan gedragen.

Saskia Arndt (SA): Ik kijk er net zo tegen aan als Bas. In het verleden werden vooral ook levensduur en reproductie bekeken om uitspraken over het welzijn van dieren te doen. Vandaag weten wij dat dieren ook heel oud kunnen worden terwijl zij in slecht welzijn verkeren en dat dieren juist ook veel nakomelingen produceren als de condities heel slecht zijn. Vandaag gaan wij ervan uit dat het dier in staat moet zijn om te kunnen gaan met zijn leefomgeving om goed welzijn te kunnen ervaren. Niet alleen denk ik met stressoren in zijn leefomgeving, wat Bas noemt, maar ook met de positieve dingen zoals een positieve stimulus of conditie. Hiermee moet een dier ook adequaat om kunnen gaan en deze dus ook als belonend ervaren. Dat is eigenlijk iets wat in het verleden nog vaak werd vergeten. Daar werd vaak gekeken naar hoe dieren omgaan met negatieve stimuli, b.v. honger, stress of pijn. Maar ik denk dus dat je ook moet kijken hoe ze reageren op dingen die ze eigenlijk als positief zouden moeten ervaren.

BR: Kijk, bij mensen zie je het ook: als je als mens niet zo lekker in je vel zit, als je misschien mentale klachten of gezondheidsproblemen hebt, dan ben je op een gegeven moment ook niet meer positief over dingen waar andere mensen heel blij van worden. Daar reageer

je dan zelf heel vlak op. Bij dieren kan het dus ook een belangrijke indicator zijn dat er iets mis is als ze niet meer in staat zijn om blij te reageren op iets wat normaal gesproken wel een positieve stimulus zou moeten zijn.

SA: Daarnaast is het belangrijk om te beseffen dat het aanpassingsvermogen van zo'n dier voor een deel zeker genetisch bepaald is, maar dat het dier in de loop van zijn leven ook kan leren om zich aan bepaalde dingen aan te passen en met bepaalde dingen om te gaan. Het interessante vanuit mijn perspectief is dat nou juist die aanpassing plaatsvindt met behulp van het uitoefenen van "normaal" gedrag. In deze context werd vroeger trouwens heel vaak gesproken over natuurlijk gedrag. Hier kijk ik echter een beetje kritisch tegen aan. Ook is het natuurlijk gedeeltelijk een kwestie van terminologie, maar er zijn een aantal voorbeelden die duidelijk maken dat "natuurlijk gedrag" in de huidige context niet altijd van toepassing is. Als wij kijken naar het gedrag van bij voorbeeld een Holstein koe, een van de meest bekende rassen die wij hebben in de landbouw, kan ik me niet echt iets voorstellen bij de term

“natuurlijk gedrag”. Bij natuurlijk gedrag denk ik aan wilde dieren, die dus niet gedomesticeerd zijn. Ik zou er dus echt voor willen pleiten om meer te spreken over normaal gedrag. Dus wat is normaal voor een bepaalde diersoort of bepaalde rassen binnen een diersoort. Want wat we heel vaak doen is dat we gewoon ervan uit gaan dat alle koeien ter wereld hetzelfde zijn en hetzelfde gedrag vertonen terwijl er wel nuances in kunnen zitten, die gebaseerd zijn of horen bij een bepaald ras.

Het meten van dierenwelzijn: van beoordelen omgeving naar beoordelen dier

BR: Ja, daar ben ik het wel mee eens. Tegelijkertijd is natuurlijk gedrag wel een heel interessante invalshoek als je gaat nadenken over basisbehoeften van dieren. Bij de landbouwhuisdieren, bijvoorbeeld, kun je kijken naar de kippen en dan specifiek naar de “oerkip”, de Bankivahoen in India. Dan zie je dat die 60 procent van z'n tijd overdag bezig is met voedsel zoeken, dus scharrelen. Dat leert ons wel dat dit dier daar een ontzettend sterke behoefte aan heeft. En behoefte heeft de gedomesticeerde kip nog steeds. Hetzelfde geldt natuurlijk ook voor andere diersoorten, zoals bijvoorbeeld varkens. Dat gegeven nemen we wel weer mee in onze huidige systemen. We moeten dus volop ruimte creëren zodat het dier zijn scharrelbehoefte kan uiten want anders leidt dat tot grote problemen, zoals bijvoorbeeld verenpikken bij kippen en staartbijten bij varkens, alhoewel er absoluut verschillen zitten tussen rassen of tussen lijnen. Als je naar het domesticatieonderzoek kijkt zie je dus grote veranderingen van wild naar gedomesticeerd. Maar tegelijkertijd blijven die basisbehoeften er toch inzitten.

SA: Een hele interessante en belangrijke vraag in deze context is dus welk effect moderne fokprogramma's op onze dieren hebben en vooral op hun gedrag. Hier moeten wij zeker nog veel meer onderzoek naar doen. We moeten bekijken waar wij op welke eigenschappen van dieren geselecteerd hebben in het domesticatieproces. Bij de landbouwhuisdieren staan

vaak eigenschappen zoals productiviteit of groei vooraan op de wensenlijst. Bij huisdieren is dat heel vaak het uiterlijk, of net als bij landbouwhuisdieren, bepaalde persoonlijkheidskenmerken. Men wil graag dieren die bijvoorbeeld makkelijk hanteerbaar, niet agressief of juist wel heel agressief zijn. Denk bij het laatste aan mensen die agressieve honden willen.

Dus wij als mensen hebben bepaalde ideeën hoe wij denken dat zo'n dier eruit hoort te zien en te "functioneren". Op die eigenschappen hebben wij geselecteerd. Het Bankivahoen, dat Bas net noemde, is een fantastisch voorbeeld. Je kunt er dus voor kiezen om gedomesticeerde dieren te vergelijken met de oorspronkelijke "oervorm". Maar je moet wel weten in hoeverre het gedragsrepertoire van onze gedomesticeerde dieren nog vergelijkbaar is met dat van die oervorm. Bij kippen is dit nog mogelijk, want het Bankivahoen bestaat nog. Maar bij andere diersoorten, zoals bijvoorbeeld het rund, hebben we een probleem. De oervader zou dan de Oeros zijn, maar die is helaas uitgestorven. Principieel is het wel zo, dat wij zeggen: wij kijken naar dieren in de natuur en proberen daarop gebaseerd basisbehoeften te identificeren. Ik vind

dit op zich een goede insteek. Dan nog moet je je ervan bewust zijn dat door het fokbeleid dat we hebben gevoerd, dus domesticatie, het gedragsrepertoire de capaciteiten en de behoeftes van onze gehouden dieren echt kunnen afwijken van wat we in de natuur nog zien.

BR: Ja, dat klopt. Je ziet dat ook inderdaad bij landbouwhuisdieren, dat ze niet alleen qua productie zwaarder worden, sneller groeien en meer produceren dan de oervarianten, maar dat ze zich ook ten opzichte van mensen anders gedragen. Ze zijn minder angstig en zijn beter hanteerbaar door mensen. Dat heeft natuurlijk ook zijn nut qua dierenwelzijn omdat je op deze manier ervoor zorgt dat de dieren zich goed kunnen voelen in een menselijke omgeving. Uiteraard zie je ook een aantal uitwassen, als je naar de fokkerij en het dierenwelzijn kijkt.

In Nederland is er de laatste jaren veel discussie geweest omtrent de vleeskippen, die zo snel groeien wat leidt tot gezondheids- en welzijnsproblemen. Daar zie je dan ook wel dat er nu een stap terug wordt gedaan in groeisnelheid en dat je daardoor ook minder gezondheidsproblemen en minder sterfte ziet. De kippen die nu voor de Nederlandse markt worden gehouden, zijn van een iets trager groeiend ras. Dit heeft geleid tot veel minder problemen met kreupelheid, voetzoollaesies en sterfte.

SA: Ik vind het belangrijk om te benadrukken, dat fokbeleid een negatief effect kan hebben op de behoeften van dieren en hun welzijn - maar dat hoeft niet het geval te zijn en uiteraard kan fokbeleid ook juist positieve effecten op welzijn hebben. Dit heeft Bas net aan de hand van het voorbeeld 'hanteerbaarheid' mooi uitgelegd. Dit is dus een van de aspecten die wij nader moeten onderzoeken.

Het meten van dierenwelzijn: het belang van het individuele dier

BR: Wat wij zien in het meten van dierenwelzijn, zeker als je kijkt naar de landbouwhuisdieren, zie je dat wij heel erg komen uit een systeem

van het meten aan de omgeving. We kijken dus naar de omgeving van het dier om iets te zeggen over zijn welzijn. Dus hoeveel voerbakken zijn er, hoeveel waterpunten, hoeveel ruimte heeft het dier. Is er strooisel, is er geen strooisel. Dat gebruiken we om iets te zeggen over het systeem waarin het dier gehouden wordt en eigenlijk daarmee om een uitspraak te doen over zijn welzijn. Daar is men eigenlijk wat van teruggekomen want we weten nog steeds niet hoe een dier dat zelf beleeft: of een dier überhaupt gebruik maakt van al die voerbakken en of deze wel nodig zijn. Wij kunnen wel de omgeving bedenken voor een dier, maar of die daar zelf gelukkig van wordt, daar kun je maar op een manier achter komen. Dat is het dier zelf meten en vragen.

We zien dus een verschuiving van het meten van omgevingsparameters naar het meten van dier-gerelateerde parameters. Dan kom je bij de vraag: welke indicatoren kan je hiervoor bij een dier gebruiken. We kunnen kijken naar het gebruik van die omgeving, dus van welke zaken in zijn omgeving wordt er gebruik gemaakt, maar we kunnen bijvoorbeeld ook de indicatoren van positief welzijn gebruiken. Zie je dingen als spelgedrag, zie je andere natuurlijke gedragskenmerken terugkomen die je verwacht? Bij een diersoort die heel veel exploreert en foerageert, bijvoorbeeld, zien wij dat dan ook gebeuren of richten de dieren dit gedrag vooral op soortgenoten? Waar we bijvoorbeeld bij de kippen en varkens naar kijken, is de conditie van het dier zelf. Hoe is de lichamelijke conditie, de conditie van de huid, van het verenkleed, zie je verwondingen, zie je agressie, zie je problemen? En aan de andere kant van het spectrum zie je ook positieve sociale interacties bij sociale diersoorten. Daar kun je dan ook de positieve kant van het spectrum zien. Daar zijn we wel nog heel erg aan het zoeken naar goede indicatoren, maar je ziet dus heel duidelijk die verschuiving van meten van de omgeving naar meten aan het dier.

SA: Bas, je noemde net spelgedrag. Dit is het voorbeeld wat op dit moment heel vaak wordt gebruikt maar er is inderdaad wat kritiek wat betreft de achterliggende emotionele toestanden van het dier. Want men komt erachter dat dieren in bepaalde situaties gedrag vertonen

dat eigenlijk niet adequaat is, dat niet past en waar je eigenlijk niet zou verwachten dat ze zich zo vrij en zo veilig voelen dat ze beginnen te spelen.

Er moet uiteraard nog onderzoek komen op dat gebied. Wel hebben we al enige aanleiding gehad om te vermoeden, dat als dieren op het moment dat wij het ook als adequaat achten, beginnen te spelen dat dit een teken is dat ze zich goed voelen. Dat ze dus letterlijk lekker in hun vel zitten. Dit is een punt dat echt essentieel is. Als we praten over welzijn, praten wij over de fusie van verschillende componenten: het gaat om gedrag, om fysiologie, om het aanpassingsvermogen, maar het gaat dus ook om emoties. En net als bij een ander mens is het heel erg lastig om uitspraken te doen over hoe een ander individu, of een mens of een dier, een bepaalde situatie ervaart. Dit zal altijd een beetje onzeker blijven.

Kijk, ik kan uitspraken doen over mijn eigen emoties, mits ik dat kan verbaliseren uiteraard, want ik weet hoe ik me voel. Maar erachter komen bij een ander is een heel ander verhaal. Ik kan natuurlijk gaan vragen: "Bas, hoe gaat het met je, nu dat je deze Animalessing mag houden?" Bas kan dan gewoon aangeven hoe het met hem gaat. Ik heb dan natuurlijk nog het "probleem" dat ik hem moet geloven als

hij zegt dat het goed met hem gaat. Maar bij dieren is het natuurlijk erg lastig om daadwerkelijk te vragen, "hoe gaat het met je". Dus wij moeten manieren bedenken om erachter te komen hoe een dier zich voelt in een bepaalde situatie, als het bijvoorbeeld geconfronteerd wordt met een stimulus, of dat nou een negatieve of een positieve is.

BR: Bij mensen is het zo dat zij, om welke redenen dan ook, vaak aangeven dat het wel goed met ze gaat, terwijl dat mogelijk helemaal niet het geval is. De vraag die wij ons moeten stellen is, doen dieren dat ook? Dat zij in een bepaalde situatie gedrag vertonen, dat mogelijk helemaal geen goede indicatie is van hoe zij zich echt voelen? Als je bijvoorbeeld naar onze landbouwhuisdieren kijkt, heel veel daarvan zijn prooidieren. Dus het laten zien van gevoelens zoals pijn en stress is eigenlijk gewoon een risico voor veel van die dieren. Dus heel vaak is het moeilijk om het af te lezen want uiteindelijk maakt het uiten van dit soort gedrag een dier erg kwetsbaar. Hij zondert zich af van de groep en neemt daarmee een aparte status aan. Dat maakt het heel erg lastig om ook de negatieve kant van het gedragspectrum echt te doorgronden want dat zijn dieren die in de gevarenzone zitten.

Daarom proberen wij de onderzoeksmethodiek, die wij hanteren, zo zuiver mogelijk te houden. Belangrijke tools, die we op dit moment veel gebruiken, zijn de 'cognitive bias testen' of de 'judgement bias testen', waarbij je eigenlijk aan een dier vraagt 'hoe voel je je onder bepaalde omstandigheden'. Bij mensen is het ook zo: is het glas half leeg of is het glas halfvol. Als je depressief bent en je krijgt een prikkel die zowel positief als negatief geïnterpreteerd kan worden, dan ben je eerder geneigd om die negatief te interpreteren. Dan denk je: het zal wel niks zijn, zal wel niet voor mij zijn, zal wel een vergissing zijn. En als je heel lekker in je vel zit dan is alles positief. Bij dieren gebruik je dat soort testen ook.

Je hebt bijvoorbeeld een testje waarbij je een kleine voerbeloning met een bepaalde geluidtoon associeert en een grote voerbeloning met een andere geluidtoon. Eerst train je dieren om bij de juiste toon naar de juiste voerbak te lopen. Bij de 'cognitive bias test' bied je een toon aan die daar precies tussenin zit. Als het dier dan heel lekker in

zijn vel zit dan denkt hij: o het zal wel goed nieuws zijn, dus het zal wel een grote beloning zijn. Dan kiest het dier dus de voerbak waar normaal de grote beloning wordt gegeven. En als het dier niet zo lekker in zijn vel zit dan denkt hij: nou ja het zal wel niks zijn, zal wel een kleine beloning zijn en kiest de andere voerbak. Bij verschillende diersoorten zijn inmiddels aanwijzingen gevonden dat bijvoorbeeld dieren uit een hele arme en kale omgeving, eerder een negatieve verwachting hebben.

SA: Dit is bijvoorbeeld ook bij kalveren na scheiding van hun moeder onderzocht. Het blijkt, dat deze scheiding, tenminste als deze op een bepaalde leeftijd plaatsvindt, ertoe leidt dat de kalveren een paar dagen daarna pessimistisch oordelen. Of dit later in het leven nog het geval is, weten wij nog niet maar duidelijk is, dat wij met dit soort testen inzicht kunnen krijgen in de effecten van onze managementprocedures op het dier en zijn welzijn. Dat was ook een onderwerp bij de Animales lezing van vorig jaar en dat zijn precies de dingen waar wij ons tegenwoordig ook mee bezig houden: Cognitive bias tests. Maar het kan natuurlijk ook veel simpeler: je kan dieren ook confronteren met verschillende keuzes. Dat zijn de zogenoemde Preferentie testen. Als voorbeeld: mijn eigen kat wilde op een bepaald moment de gewone kattenbakvulling niet meer. Toen heb ik een selectie van vier verschillende kattenbakvullingen aangeboden en heb de kat laten kiezen. Wat vindt de kat nu het leukst? Uiteraard heeft mijn kat voor de duurste gekozen. Maar ja, blijkbaar was dit waar het dier behoefte aan had dus heb ik het toegepast. Uiteraard kun je dat met alles doen: met elementen waarmee ze kunnen spelen, waarin ze kunnen schuilen en je kunt het zelfs doen met soortgenoten, dus voor welke soortgenoot kies je?

Als je dieren zelf laat kiezen moet je wel opletten: ook daar zitten wat haken en ogen aan. Het is essentieel: dieren kiezen niet altijd voor iets wat goed voor ze is, net als de kinderen of sommige volwassenen. Een goed voorbeeld is een cavia. Als je een cavia altijd ad libitum voer aanbiedt, als er dus altijd voer beschikbaar is, zal de cavia door blijven eten. Op een bepaald moment wordt hij heel erg dik. Dit heeft consequenties voor zijn gezondheid en kan daarmee ook consequenties

voor zijn welzijn hebben. Dat is een van de punten waarmee ik goed duidelijk kan maken hoe belangrijk het is om, als je voor een bepaald dier wilt zorgen, je er veel over moet weten. Je moet eigenlijk een holistische kijk hebben op het dier. Je moet over de cavia weten waar hij vandaan komt. De cavia lijkt nog heel erg op zijn voorouders (er heeft niet veel domesticatie plaatsgevonden) en in zijn natuurlijk leefgebied is niet altijd voedsel beschikbaar. Hij is in de evolutie zo 'geprogrammeerd' dat als er voedsel is hij door blijft eten, want je weet maar nooit of er morgen of volgende week nog eten is. Ze zijn er dus niet voor gemaakt continu de kans te hebben om te eten. Dus als je een cavia huisvest moet je weten dat je hem niet continu voedsel aanbiedt.

Het voorbeeld “beschadigend gedrag bij kippen en varkens”: welzijn van de bijter, het slachtoffer en het neutrale dier

BR: Daarnaast hebben wij tegenwoordig vaak te maken met beschadigend gedrag bij dieren, zowel in de veehouderij als bij gezelschapsdieren en soms bij in het wild levende dieren. De vraag die wij ons dan stellen: wat betekent dit en hoe moeten we daar tegenaan kijken als maatschappij? Beschadigend gedrag zie je bijvoorbeeld in de landbouwhuisdierensector veel bij kippen en varkens. Dat zijn diersoorten die heel veel behoefte hebben om te scharrelen en te wroeten en voedsel te zoeken.

Dus bij de kippen: scharrelen en pikken op de grond, en bij het varken: wroeten in de bodem en daar eetbare zaken vinden. Zet je die dieren in een omgeving waar zij dat niet goed kunnen dan zie je dat ze dat gedrag op soortgenoten gaan richten. Dan begint een varken andere varkens te bevroeten en te knagen op alles wat uitsteekt: de oren, de staart, met name staartbijten kan tot behoorlijke schade leiden. Het is zelfs zo dat die slachtoffers verlamd kunnen raken en uit de groep gehaald moeten worden.

Inmiddels wordt er al aan gewerkt of we door middel van fokbeleid kunnen selecteren op gedrag dat beter in lijn is met de huisvesting

die wij kunnen aanbieden, door bijvoorbeeld te kijken of je kippen en varkens kunt selecteren die minder geneigd zijn om beschadigend gedrag te vertonen. Tegelijkertijd zie je ook dat de omgeving en de hele situatie in de pluimveehouderijen en varkenshouderijen verandert. Voorheen was het geaccepteerd dat de punt van de bovenste snavel van de kip werd verwijderd (snavel behandelen) en dat de varkensstaartjes werden gecoupeerd en daarmee had je eigenlijk veel minder risico op beschadigingen. Tegelijkertijd zijn het natuurlijk geen structurele oplossingen. Daarom is ervoor gekozen naar andere oplossingen op zoek te gaan, zodat we het zonder die ingrepen af kunnen. Tegelijkertijd zie je ook de verandering met name bij de kippen van vooral huisvesting in kooien naar huisvesting in groepen. In die grote groepen van duizenden dieren kunnen een paar rotzakken het voor de rest verpesten. Daar kan dat beschadigend gedrag zich als een epidemie verspreiden.

Dat zie je als je naar de kippen kijkt, die zitten op scharrelbedrijven vaak in (sub)groepen van zo'n 6000 dieren. Dus een kip heeft daar een heleboel andere kippen die zij kan pikken. Daarnaast zijn er ook wel aanwijzingen dat ze dit gedrag van elkaar kunnen kopiëren en als er een kip schade heeft de andere kippen erop duiken (een kip is een alleseter) en dan wordt het een soort Jurassic Park. Dat is echt wel een uitdaging. De fokkerij speelt daar absoluut een rol in en er wordt ook al hard aan gewerkt. Ik heb daar in het verleden ook aan gewerkt om te kijken hoe je dieren kan fokken die goed samenleven in een groep. Daar wordt bij varkens en bij kippen door fokkerijorganisaties mee verder gewerkt. Los daarvan moet je natuurlijk ook aan de omgeving zelf blijven werken. Kun je naar een systeem toe waar je zoveel uitdaging biedt aan een dier dat hij daar lekker met z'n omgeving gaat rommelen en niet een ander dier gaat bijten en dan kun je dat soort gedragingen waarschijnlijk allemaal voorkomen.

SA: Dat is een heel belangrijk punt dat Bas hier noemt. Want wat we eigenlijk heel lang hebben gedaan is dat we dieren aan onze condities hebben aangepast. Gelukkig komt er langzamerhand een beweging die zegt dat we ook moeten kijken of we niet onze condities aan de capaciteiten en behoeftes van de dieren moeten aanpassen. Ik denk dat het veren pikken een goed voorbeeld was omdat het

soms heel erg belangrijk kan zijn om zo snel mogelijk in te grijpen. Het is beschadigend, waarschijnlijk pijnlijk voor de dieren en levert daarnaast ook nog financiële schade op, dat mogen we ook niet uit het oog verliezen.

Uiteraard staat voor ons het dier in eerste instantie centraal, dus dan moet je eerst zo snel mogelijk 'een pleister plakken', alles eraan doen om het gedrag zo snel als mogelijk te laten verdwijnen. Maar wij moeten tegelijkertijd fundamenteel onderzoek uitvoeren om de oorzaken van het probleem te vinden. Liggen hieraan bijvoorbeeld negatieve emotionele toestanden, aangetast welzijn ten grondslag? Als wij het ongewenste en onwenselijke gedrag niet meer zien, betekent dit niet per se, dat het nu goed gaat met de kippen. Als wij daar achter komen zouden wij met gericht fokbeleid en/of een aanpassing van de omgeving een echte oplossing voor het dier kunnen bieden.

Wat zegt het uitbreken van afwijkend gedrag over huisvesting in een hele groep?

BR: Een mooi voorbeeld waren de traditionele witvleeskalveren, die kregen de eerste weken vooral melk te drinken. Je zag dat ze toen heel veel met hun tong gingen spelen. Soms hing die tong helemaal uit de bek, en stonden ze de hele dag op hun bak te zuigen. Als je deze dieren ruwvoer zou geven, wat de natuurlijke situatie zou zijn van een dier dat stopt met melk drinken, dan zie je dat stereotiep gedrag verdwijnen. Dat heeft uiteindelijk ook geleid tot de rosékalverhouderij.

Vaak zie je al aan het afwijkende gedrag dat ze vertonen wat er mis is. Deze orale stereotypen zie je ook veel bij giraffen, dan zie je dat ze iets tekort komen. Dan willen ze met hun tong de omgeving manipuleren, willen blaadjes kunnen pakken uit een boom. Maar dan krijgen ze een bak hooi en dat is niet genoeg orale stimulatie.

SA: Het uitoefenen van stereotiep gedrag is in eerste instantie een 'uitlaatklep' voor het dier. Het dier komt iets tekort. Onze giraf kan

bijvoorbeeld niet lekker met zijn tong blaadjes manipuleren en zoekt dus een mogelijkheid om die behoefte kwijt te kunnen. Dan zie je dat het dier ineens stereotiep gedrag gaat vertonen. Op het moment dat een dier zoiets doet betekent het niet dat het nu slecht gaat met het dier. We noemen zoiets een copingsmechanisme om even uit die situatie te komen. Pas op het moment dat het uitvoeren van stereotiep gedrag zo veel tijd in beslag neemt dat het dier niet meer in staat is om andere belangrijke gedragingen uit te voeren, ontstaat er een probleem.

BR: Vaak zien wij in de praktijk dat er aan symptoombestrijding wordt gedaan, door ervoor te zorgen dat het dier het stereotype gedragspatroon niet meer kan uitvoeren. We zien het bijvoorbeeld in de dierentuin, waar op de plek waar een beer stereotypeert een berg zand wordt gestort om ervoor te zorgen dat hij het gedrag daar niet meer vertoont. Dan zoekt de beer een andere hoek op om dat gedrag te vertonen. Deze oplossing is dus zinloos. Belangrijk is om de oorzaak van het stereotype gedrag aan te pakken.

Rol van individuele verschillen en persoonlijkheid

SA: Ja, ook voor de door Bas genoemde beer moeten wij net als bij het veren pikken de oorzaak van het probleem vinden om deze dan gericht te kunnen 'bestrijden'. De omgang met stereotiep gedrag is zeer ingewikkeld en geeft duidelijk aan waarom het belangrijk is om niet zo een snapshot opname van een dier te maken. Als ik zie dat mijn paard of koe stereotiep gedrag vertoont dan gaat er bij mij een belletje rinkelen. Dat we dit dier in de gaten moeten houden om echt te kijken hoe vaak dit voorkomt, of er dus daadwerkelijk sprake van een stereotypie is. Het dier heeft een bepaalde behoefte waaraan het niet kan voldoen, of het heeft een ander probleem. Het kan natuurlijk ook een medisch probleem zijn wat er achter ligt dus dat moet je allemaal uitzoeken. Daar kom ik weer met mijn holistische kijk op het dier: je moet echt naar het dier als geheel kijken en ook alle mogelijke dingen uitsluiten om erachter te komen waarom een dier aan stereotiep gedrag begint.

Daarom ook de titel van deze lezing - vraag het aan het dier zelf. We willen dus nadenken over de individuele behoeften, de persoonlijkheid en het karakter van het dier. Ik vermoed heel sterk dat individuele karaktereigenschappen de behoeften van een dier beïnvloeden. Dat zou vanuit een biologisch perspectief heel erg zinvol zijn. Je hebt bij sociaal levende dieren, waarmee wij vooral te maken hebben, ook een bepaalde hiërarchie in een groep en ik ben er van overtuigd dat een dier, dat helemaal bovenaan in de hiërarchie staat, andere behoeftes heeft en van andere dingen gelukkig wordt dan een dier dat elders in de hiërarchie staat. Ik ben er van overtuigd dat daar grote verschillen in zitten. Want als alle dieren bijvoorbeeld in zo'n rangorde de behoefte zouden hebben bovenaan te staan dan functioneert het niet. Dan kan je geen sociaal functionerende groep vormen. Ik geloof inderdaad dat daarin verschillen kunnen zitten. Misschien zijn er overeenkomsten in basisbehoeften, waarschijnlijk hebben alle varkens behoefte aan wroeten. Maar als we nog dieper daarop inzoomen, denk ik wel dat er individuele verschillen zijn net als bij mensen. Het is eigenlijk heel makkelijk om te zeggen dat het bij dieren niet zo is, terwijl we het bij mensen eigenlijk vanzelfsprekend vinden dat ik een andere persoonlijkheid heb dan jij.

BR: Ik denk dat het absoluut een belangrijk aspect is. Zoals het voorbeeld over pikkers en slachtoffers of agressieve dieren en ontvangers van agressie: die hebben elk natuurlijk een hele andere beleving van dat soort situaties. Daarnaast kan je door oog te hebben voor de individuele verschillen ook veel meer aan preventie doen. Dan kan je kijken naar welke dieren al op het punt van omvallen staan, of op het punt van het ontwikkelen van ongewenst gedrag. Dan kun je ook gericht op die dieren iets ondernemen of misschien zoveel diversiteit in de omgeving bieden dat er voor elk wat wils is. In de uitloopsystemen van kippen zijn er kippen die blijven de hele dag binnen en kippen die de hele dag buiten lopen. Die hebben de modder tot onder aan de vleugels zitten, daar zitten hele grote verschillen. Maar misschien hebben ze allebei een heel goed welzijn want als die andere kippen buiten zijn is die kip binnen misschien ook wel een heel gelukkig van 'ik heb lekker de ruimte en ik ben niet zo'n buitenkip.' Bij mensen zie je natuurlijk hetzelfde.

Nu zou je kunnen denken dat zoiets leuk en aardig is voor een eigenaar van een huisdier of twee, waarbij je goed kan kijken naar de individuele behoeften. Maar als we nu naar de veehouderij kijken, waar toch zeker een commercieel belang achter zit, dan gaat het over bedrijven met bijvoorbeeld 2000 koeien of varkens. Dan kan je als boer niet naar elk individueel dier kijken en dan leefomstandigheden op maat creëren. Dat is dus heel duidelijk een uitdaging. Je ziet wel in die sectoren dat er al heel veel technologie toegepast wordt. Kijk naar de melkkoeien met een melkrobot waarbij individueel wordt gemolken maar ook bijvoorbeeld naar uiergezondheid wordt gekeken. Het automatisch meten op individueel niveau, daar liggen

volgens mij heel veel kansen. Dan kun je dus ook kijken of je binnen je bedrijf die dieren kan identificeren waar je iets extra voor moet doen, die een beginnend gezondheidsproblemen hebben of een hok varkens waar meer gehoeft wordt dan in andere hokken. Met behulp van de nieuwe technologie kun je aandacht hebben voor het individuele dier, maar ook voor variatie binnen het bedrijf. Dan kan je naar toepassingen toe waar ook de boer heel gelukkig van wordt en waardoor hij, ondanks het feit dat hij een groot bedrijf heeft, nog steeds aandacht voor het individuele dier kan hebben. Denk bijvoorbeeld aan vroege identificatie van zieke of kreupele dieren.

SA: Ik ben het er helemaal mee eens en wil graag twee aspecten aanvullen. Wat Bas net aangeeft als uitdaging, daar ligt veel voor ons om te onderzoeken. Dus veel meer kennis omtrent de dieren die we vandaag houden. Wat zijn eigenlijk hun behoeftes, wat hebben ze nodig om dat toe te kunnen passen? Dingen die wij eerder hebben besproken zijn bij voorbeeld huisvestingscondities. Hoe zou je deze kunnen aanpassen aan de behoeftes van de dieren? Daarnaast vind ik de volgende overweging misschien nog het meest interessant: Als we van een boer met 2000 koeien gaan vragen om elk individu continu te gaan monitoren om uitspraken over welzijn te gaan doen en te kijken of er misschien sprake is van een aantasting, dat is niet werkbaar, dat klopt.

Bas geeft aan dat automatisering hierin kan helpen. Maar uiteindelijk is het toch de mens die bepaalt. Ik denk daarom dat wij deze discussie veel meer met elkaar moeten voeren, want uiteindelijk bepalen wij als mensen voor de dieren die wij houden, wanneer wij vinden dat een bepaalde welzijnstoestand voldoende is. De vraag is wel of het dier het daarmee eens is. En deze vraag kunnen wij – op dit moment – waarschijnlijk niet beantwoorden, maar dat vind ik juist het uitdagende. Daarom is het voor ons ook zo belangrijk om ons samen met onze collega-ethici bezig te houden met dit soort vragen. Wij als mensen bepalen immers voor het dier. Wij zeggen dat wij een bepaalde welzijnstoestand - als wij die dan daadwerkelijk kunnen meten – voldoende achten. Of zo slecht dat wij denken dat wij moeten ingrijpen en daar liggen ook nog heel veel uitdagingen voor ons.

Dierproeven voor dierenwelzijn

SA: Ja, ook tijdens ons onderzoek naar dierenwelzijn zetten wij dierproeven in. Echter ontwikkelen en implementeren wij continu methodes om het aantal proefdieren te verminderen, om het welzijn van de dieren zo min mogelijk aan te tasten en om niet meer op dierproeven aangewezen te zijn. Dit doen we in nauwe samenwerking met onze collega's van het 3R-Centre Utrecht Life Sciences en de afdeling Proefdierkunde hier aan de Universiteit Utrecht. Uiteraard handelen wij ook daarnaar in dier-gerelateerd onderzoek.

Juist de toepassing van technologie, die Bas net beschreef, is hierin van groot belang. Per definitie is sprake van een dierproef als een ingreep die je op een dier uitvoert of een conditie waaraan een dier wordt blootgesteld evenveel of meer ongerief – dus pijn of stress – veroorzaken dan het inbrengen van een naald. Als wij onze camera's ter gedragsobservatie inzetten is er dus geen sprake van een dierproef.

BR: Je kunt ook denken aan een lichte sensor om de nek of om de poot, waarmee je gewoon de activiteit kunt meten. Hier heb ik het vooral over dieren op het boerenbedrijf of over huisdieren thuis, waar je data verzamelt om iets te zeggen over gedrag en welzijn.

SA: Maar soms moeten wij dus wel een proef uitvoeren, als wij bijvoorbeeld bepaalde parameters in het bloed moeten bepalen om bijvoorbeeld conclusies over stress te onderbouwen. Juist hier zetten wij versterkt in op niet-invasieve methodes, zoals de inzet van thermocamera's. Er zijn al een paar wetenschappelijke publicaties die de inzet van deze camera's als alternatief voor 'klassieke' metingen in het bloed propageren.

BR: De discussie omtrent dierproeven is wel degelijk gaande, met de intentie om naar steeds minder dierproeven toe te gaan. Tegelijkertijd heb je toch ook een categorie dierproeven die erover gaat het gedrag en het welzijn van de dieren zelf beter te begrijpen. En dat kun je maar op één manier doen, dus daar zitten we ook

wel eens een beetje in een spagaat als onderzoekers op het gebied van dierenwelzijn. Ik denk dat wij ervoor willen pleiten dat wij bij het doen van dierproeven in Nederland vooral goed kijken naar de kwaliteit hiervan en het welzijn van de dieren hierbij. Als je een dierproef doet en je hebt aangetoond dat deze dierproef nodig is en het ongerief opweegt tegen het doel dat je ermee wilt bereiken, dan moet je zorgen dat de proef zo is opgezet dat die je vragen gaat beantwoorden.

SA: Juist, met de resultaten van ons onderzoek zou het mogelijk zijn de kwaliteit van dierproeven op zich te verbeteren. Kennis omtrent welzijn wordt ook in dierproeven toegepast. Hoe beter dieren zich voelen, hoe beter ze ook in proeven zullen 'presteren'. 'Happy animals make good science' is dan ook een van onze leidende principes.

BR: Belangrijk om te weten is dat er uitgebreide Europese richtlijnen zijn over hoe dierexperimenten worden ingeschaald. Om sociale isolatie als voorbeeld te nemen, er wordt dan heel nauwkeurig gekeken of dit nou gering, matig of ernstig ongerief veroorzaakt. Maar ondanks deze uitgebreide leidraad, kunnen er alsnog situaties zijn waarbij er twijfel ontstaat. In dit soort gevallen overleggen wij geregeld met de gezaghebbende instanties, dus de Instantie voor Dierenwelzijn (IDW), de Centrale Commissie Dierproeven (CCD) en de Dierexperimenten Commissie (DEC) over hoe zij er tegenaan kijken.

Wat kunnen we doen met individuele data?

BR: De vraag is wat we doen als we die sensordata hebben. De toepassing daarvan zou een hele gerichte veterinaire behandeling kunnen zijn, als je dieren ziet die op het punt van het ontwikkelen van gezondheidsproblemen staan. Bij de varkens is daar nu bijvoorbeeld sprake van, daar willen we toe naar een veehouderij die veel minder antibiotica gebruikt, zeker preventief. Als je veel dieren met een beginnend kuchje hebt wil je die kunnen identificeren. Dan wil je kunnen zeggen welke dieren behandeld moeten worden anders lopen ze het risico om ziek te worden of om verminderd welzijn te

krijgen. Dat zou een richting kunnen zijn. Ook over de fokkerij hadden we het net al, als je weet welke dieren vreedzaam met elkaar kunnen samenleven zonder agressie problemen, zonder beschadigend gedrag en zonder allerlei ongewenst sociaal gedrag, dan kun je dat in je fokkerij ook benutten. Dan moet je eigenlijk eerst een goed systeem definiëren waarbij je voldoet aan de eisen die dat dier aan zijn omgeving stelt en daar vervolgens de beste dieren voor gaan fokken. Je kunt ook nadenken over hoe je bepaalde groepen dieren gaat managen. Hoe ziet überhaupt de optimale groepssamenstelling eruit? Moet ik een mengvorm nastreven van verschillende persoonlijkheden of moet ik juist allemaal dezelfde dieren in groepen hebben? Dat kun je met elkaar vergelijken. Als je naar de mensen kijkt zou je zeggen dat diversiteit in die zin positief kan zijn, dat je elkaar aanvult. Als je allemaal haantjes in de groep hebt, gaat het niet werken. Dat zijn toepassingen die ik zie en daarmee kun je vrij precies het welzijn van een groep bijsturen. Via het individuele dier.

SA: Landbouwhuisdieren worden vooral in grote groepen gehouden. Hoe kunnen wij onder deze omstandigheden rekening houden met het individuele dier? Welzijn gaat immers over de perceptie die het individuele dier van zijn eigen interne toestand heeft. Moeten wij misschien terug naar hoe het vroeger was, dus minder dieren, zodat

een boer ook echt in staat is om individuele dieren te monitoren? Of kunnen wij met behulp van ons onderzoek andere oplossingen aandragen?

We zien steeds vaker dat er principes, of aspecten daarvan, zijn die voor mensen en mogelijk ook voor dieren gelden. Een van deze principes is 'autonomie'. De 'zelfdeterminatie theorie' van Richard Ryan en Edward Deci geeft aan dat autonomie een van de drie menselijke basisbehoeften is (naast competentie en verbondenheid met anderen). Vaak ervaren mensen stress op het moment dat ze het gevoel hebben zelf geen controle te hebben op een situatie, dat het van buitenaf bepaald wordt. Ook zijn keuzemogelijkheden hier een belangrijk aspect, zelf bepalen. Voor mensen is autonomie dus heel belangrijk en een onderdeel van goed welzijn. De vraag is, of dat voor dieren ook van toepassing is en wij aspecten van de wens naar autonomie ook bij dieren terug kunnen vinden.

Inmiddels hebben we veel aanleiding om te denken dat het gedrag van mensen en dieren vaak dezelfde oorsprong heeft. Ik wil graag ook verwijzen naar het werk van Frans de Waal, die dit duidelijk probeert te maken aan de hand van de moraal. Volgens hem zijn basale oervormen van moraal in bepaalde diersoorten terug te vinden. Reuze interessant, dit is een van mijn favoriete onderwerpen. Wij mensen hebben vaak de neiging om onszelf superieur te voelen. Dat zijn we in zekere zin ook ten opzichte van dieren, wij bepalen namelijk heel veel dingen voor dieren omdat wij bepaalde belangen hebben die we vervullen met die dieren. En wij vinden onszelf vaak heel bijzonder. En het is mijn overtuiging, dat wij niet perse zo 'bijzonder' zijn. Ik kan me er dus echt niet in vinden dat bepaalde eigenschappen, zoals behoefte aan autonomie, op een bepaald moment bij de mensen uit de hemel zijn komen vallen. Bepaalde 'oervormen' daarvan zou je bij dieren terug moeten kunnen zien. Hebben dieren ook behoefte aan, bepaalde aspecten van, autonomie? Ook dit zou ik heel graag willen onderzoeken.

Op het moment dat wij zouden kunnen aantonen dat dieren niet heel anders zijn dan mensen en dat wij eigenlijk helemaal niet extreem

verschillen in onze behoeften, verandert dat misschien ook onze manier van omgaan met dieren. Idealiter zou dat er toe leiden dat wij dus bereiken wat wij willen, het welzijn van dieren waarborgen en zo nodig verbeteren.

Van anekdotische informatie naar harde data

BR: Saskia zet mens en dier wat dichterbij elkaar en probeert de verbinding te leggen. Dat is ook vanuit mijn onderzoeksgroep een van de focuspunten. Je veronderstelt verschillen in welzijn, of dat bij de mens is of bij het dier. Maar kun je deze verschillen ook hard maken? We hebben het er net al over gehad: mensen kunnen zeggen dat het goed met ze gaat, maar ze kunnen net zo goed zo doen alsof en dus niet aangeven hoe het echt met ze gaat. Dus kan je dat vanuit twee kanten meetbaar maken. Kunnen wij definitief vaststellen dat een biologische kip gelukkiger is dan een kip in een binnensysteem? Over dat soort vraagstukken hebben we hele sterke beelden in de maatschappij, daar gaan we klakkeloos van uit, maar bewijs het maar, laat het maar eens zien. Dat is ook in het belang van onze dieren, om dat echt meetbaar te maken.

Een voorbeeld van een project dat binnen het departement “Dier in Wetenschap en Maatschappij” bij de faculteit Diergeneeskunde loopt is de relatie tussen hulphond en veteraan met Posttraumatisch Stress Syndroom (PTSS). Er zijn hele positieve ervaringen met hulphonden vanuit de kant van de veteranen. Zij vermelden hele goede ervaringen te hebben met hun hulphonden. Dat is natuurlijk heel mooi, maar dan zouden wij heel graag hard willen maken hoe dat nou precies werkt, waar moet de hond dan precies aan voldoen om de gewenste effecten te bereiken? Tegelijkertijd kan je ook naar het welzijn van de hond kijken: hoe beleeft de hond dat, hoeveel is hij aan het werk en hoeveel vrije tijd heeft hij? En hoe is het gesteld met het welzijn van deze hulphonden vergeleken met huishonden? Dat soort voorbeelden zijn heel mooi om zowel naar het menselijk welzijn als ook naar het dierenwelzijn te kijken in lijn met het gedachtengoed van OneWelfare.

“ ” “ ”

” “ ” “

Stichting

ANIMALES

“ ” “ ”

” “ ” “

“ ” “ ”

Stichting Animales

De Stichting Animales werd op dertien november 1997 opgericht met als oorspronkelijke doelstelling “het verlenen van hulp aan bedreigde dieren in de ruimste zin des woords”.

Het werkterrein van de stichting was vooral gericht op Latijns Amerika, met name Venezuela, omdat twee van de toenmalige bestuursleden daar enige tijd beroepsmatig werkzaam waren.

In verband met de verslechterde politieke situatie aldaar, werd in 2014 besloten de stichting om te vormen tot een vermogensfonds met ANBI-status en de doelstelling te wijzigen in “het bevorderen van dierenwelzijn bij voorkeur in Nederland, alles in de ruimste zin des woords”.

De stichting tracht haar doel te bereiken door:

- a. Het stimuleren van op dieren gericht wetenschappelijk onderzoek op het gebied van welzijn, zoals bijvoorbeeld voeding, medisch handelen en cognitie en emotie.
- b. De overdracht van kennis over dierenwelzijn aan dierhouders en beheerders te stimuleren.
- c. Het bij voorkeur jaarlijks organiseren van een “Animales Voordracht” om het belang van dierenwelzijn onder de aandacht te brengen.
- d. Het financieel ondersteunen van onderzoek op het gebied van dierenwelzijn.

Op de website www.animales.nl vindt u verdere gegevens over de stichting, zoals de samenstelling van het huidige bestuur en kunt u zich aanmelden voor het bijwonen van de Animales-Voordrachten.

Secretariaat: Schapendrift 15
1272 NA HUIZEN
Tel.: +31(0)35 5268869
www.animales.nl
info@animales.nl

In 2018 steunt de Stichting Animales volgende onderzoeken:

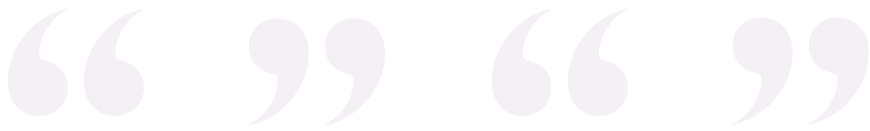
Het opzetten van een database voor onderzoek naar de prevalentie van Leishmaniasis, Ehrlichiosis en hartworm in zwervhonden geïmporteerd uit endemische gebieden.

Onderzoeker

Dr. Christine Piek, Specialist Interne ziekten Gezelschapsdieren, Hoofd afdeling Hematologie, Immunologie, Vector overgedragen aandoeningen, faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht

Korte samenvatting

Jaarlijks worden steeds meer zwervhonden (inmiddels meer dan 12.600 honden per jaar) ingevoerd in Nederland, vaak vanuit gebieden in Zuid-Europa waar door vectoren (zoals teken en zandvliegen) overgedragen ziekten, zoals Leishmaniasis, Ehrlichiosis en hartworm, endemisch zijn. Deze zwervhonden kunnen besmet zijn met deze chronisch slopende ziekten. Informatie m.b.t. prevalentie van deze ziekten bij geïmporteerde honden ontbreekt. De prevalentie in endemische gebieden loopt op tot 40%. Het gezondheidsrisico voor zowel geïmporteerde honden als voor inheemse honden en mensen wordt hoog ingeschat. Het doel van het project is onderzoek naar de prevalentie van deze ziektes bij geïmporteerde zwervhonden en het oprichten van een database met bloedmonsters voor toekomstig onderzoek naar (andere) infectieziekten bij zwervhonden. In dit onderzoek wordt gekeken naar Leishmaniasis, Ehrlichiosis en hartworm. Beoogde resultaten vormen de basis voor het opstellen van diagnostische richtlijnen en de onderbouwing van besluitvorming omtrent het importeren van (zwerv)honden.

prof. dr. Saskia Arndt

Saskia Arndt werd in februari 2018 benoemd tot hoogleraar Diergedrag aan de faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht. Haar focus ligt bij het ontwikkelen en vertalen van vooral gedrags-gerelateerde generieke dierenwelzijnsconcepten, -methodieken en -inzichten met betrekking tot gedomesticeerde en gehouden dieren. Saskia richt zich op het vertalen van fundamenteel en toegepast onderzoek naar kaders voor de moderne veterinaire en voor maatschappelijke vraagstukken en discussies, voornamelijk in de context van dierenwelzijn en -gezondheid.

prof. dr. Bas Rodenburg

Bas Rodenburg werd in mei 2018 benoemd tot hoogleraar Dierenwelzijn aan de faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht. Het onderzoek van Bas richt zich op het verbeteren van de methodes om het welzijn van dieren te meten. Zijn focus ligt in eerste instantie op het ontwikkelen en verfijnen van gedragsindicatoren en methodes waarbij dieren zelf 'gevraagd' worden hoe zij hun leefomgeving beleven.

